

Büyükelçiler Konferansı: Buhranlar Çağında Türk Dış Politikası - Sinem Ünaldılar

BÜYÜKELÇİLER KONFERANSI: BUHRANLAR ÇAĞINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

XIII. Büyükelçiler

Konferansı “2023 ve Ötesinde Akil ve Müşfik Türk Diplomasisi” temasıyla 6-12 Ağustos 2022 tarihlerinde Ankara’da gerçekleştirildi. Türk Dış Politikasında gerçekleşen sorunların, zorlukların ve başarıların değerlendirildiği Konferansta dış politikanın geleceği için yeni stratejiler oluşturulmaya ve

krizlerle sınınan uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin oynayacağı rolün daha etkin hale gelmesi için farklı bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılıyor. Kayıplar ve kazançlar konusundaki tespitlerle birlikte uygulanan politikaların etkinliği de ele alınıyor. Arabuluculuk konusunda marka olma, dijital diplomasideki gelişmelere adaptasyon, stratejik işbirliği mekanizmalarının çalıştırılması, "Yeniden Asya Girişimi" ve çoktarafılık konusundaki gayretler ön plana çıkan başlıklar.

Dış

politikada özellikle son üç yılda Ortadoğu politikalarından sonra karşılaşılan güçlüklerin aşılmaya çalışıldığı bir dönem yaşadık. Mavi Vatan politikası, Libya ile imzalanan mutabakattan sonra Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeler, farklı bölgelerde daha etkin olunması ve peşi sıra Kafkaslar'da elde edilen başarılı sonuçlar, dış politikada olumsuzlukların durdurulmaya başlandığı bir döneme girdiğimizi gösteren gelişmeler oldu. Bununla birlikte uzun süredir ihmal edilen Avrupa Birliği (AB) ile olan ilişkilerin rayna oturtulması için "ülkenin yerinin Avrupa'da olduğu" vurgusu, ülkenin NATO içerisindeki rolünün Ukrayna Savaşı'nın da etkisiyle yeniden irdelenmesi gündeme geldi. Ukrayna Savaşı, Türkiye'nin arabuluculuk rolünü tekrar ön plana çıkartırken, denge politikasının, NATO üyesi olmanın ve Montrö Sözleşmesi gibi hayati belgelerin önemi bir kez daha ortaya çıktı. Ortadoğu'daki aktörlerle ilişkilerin yeniden tesis edilmesi adına Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İsrail gibi ülkelerle yapılan görüşmeler dış politikadaki taşların yeniden yerine oturtulması çabası açısından önemli adımlar oldu. Zira Ukrayna Savaşı ile değişen enerji bağımlılığı denklemi ve Doğu Akdeniz'de yaşanan sorunlar bu ülkelerle olan ilişkilerin de gerekliliğini ortaya koydu. Ülkenin dış politikasını Avrasyacı eksen ile Batı bloğu eksenini arasında yeniden bir dengeye oturtmuş olması, çoktarafılık konusunda attığı adımlar, Avrupa ile ilişkileri yeniden düzenleme çabaları ve kendisini çevreleyen bölgelerde ağırlığını arttırmasına yönelik politikalar elbette atılmış çok doğru ve takdir edilmesi gereken adımlar. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Konferansın açılış konuşmasında altını önemle çizerek belirttiği gibi bir "buhran çağında" olduğumuz düşünüldüğünde pek çok konu başlığının altının doldurulması için çok daha fazla somut adım atılması gerekiyor.

AB

ile ilişkilerle başlarsak Büyükelçiler Konferansı'nın açılış konuşmasında "güvenliğin nefes gibi olduğu ve Türkiye'nin

Avrupa olduğu" vurguları birbirini tamamlayan biçimde ortaya konuldu. Türkiye'nin

Ortadoğu'nun hamisi olmaya soyunduğu yıllarda Avrupa'nın ne kadar ihmal edildiği düşünülürse son dönem konuşmalarda ortaya konulan "Türkiye Avrupa'dır"

vurgusu mühim. Fakat, Avrupa'nın güvenliği için önemli bir aktörse Türkiye, ülkenin

sunacağı katkıların somutlaştırılması ve ısrarla anlatılması gerekmez mi?

Türkiye'yi parçası olarak kabul etmeyen bir AB'nin küresel bir aktör olarak

varlık gösteremeyeceği açık. Ancak ilişkilerde vize serbesti konusunu bile

çözememişken güvenliğe sağlayacağımız katkıları Avrupalı paydaşlarımıza anlatmak

konusunda yeterince istekli miyiz? Sözlerden ziyade yeri yerinden oynatacak girişimlere, uluslararası ihalelerin,

PESCO projelerinin ortağı ve liberalleşen savunma sanayinin parçası olmaya

ihtiyacımız var. Ancak halihazırda kemikleşmiş sorunlar bu atılımların yapılmasında

büyük engel. Madrid Zirvesi'nde İsveç ve Finlandiya'nın önündeki blokajın

kaldırılmasını sağlayan mutabakat metninde iki ülkenin Türkiye'nin PESCO

projelerine katılımını destekleme konusundaki sözleri bu konuya verilebilecek

en iyi örnek. Sorun yaşanan üyeleri baypas etmenin en iyi yolu AB'nin

içerisinde (2000'lerin başında olduğu gibi) Türkiye'nin dostu bir blok

yaratarak somut işbirlikleri oluşturmak olacaktır. Siyasi sürtüşmelerin önüne

geçip işbirliğini teknik alanlara kaydırarak ilerlemek bu konuda önemli

ilerlemeler sağlayabilir. Kaldı ki "buhran çağında" AB'nin de hem enerji hem

güvenlik hem de tedarik zincirleri açısından yeni işbirliklerine ihtiyacı

olacaktır. Ukrayna Savaşı tüm ezberleri bozmuşken Batı bloğunda safları

sıklaştırmamanın ve oluşan her boşluğu değerlendirmenin tam zamanı. Doğu Avrupa

ülkeleri, İspanya ve İtalya gibi dost Akdeniz ülkeleri işbirliği konusundaki

baskıyı en fazla arttırabileceğimiz ülkeler. Balkanlarla olan ilişkilerin aktif

olarak kullanılması da burada devreye giriyor. Balkanlar, AB genişlemesinin bir

sonraki halkası. Bununla birlikte Kosova-Sırbistan arasındaki sorunlar

bölgedeki volkanın hala sönmediğine işaret ediyor. O halde Türkiye'nin

Balkanlar'daki

ağırlığın artması özellikle Avrupa güvenliğine katkı sağlamak adına önemli. Türkiye'nin farklı bölgelerdeki etkinliğini arttırmak adına çok adım attığı doğru ancak, bu ağırlığın daha da güçlendirilmesi şart. AB ile sürtüşmek yerine Türkiye'nin AB ile çıkarlarının örtüştüğü politikalar ve bölgelerde AB'ye ne kadar güçlü ve elzem bir aktör olduğunu göstermesi ilişkilere çok daha fazla katkı sağlayacaktır.

NATO ile ilişkiler de

buhran çağının en önemli konularından. Artık "güvenlik" her şey olmuş durumda. Küreselleşme döneminin konforu geride kaldı ve savaşın soğuk yüzü artık kapıda. Bu çerçevede hem NATO üyesi olup hem de Rusya ile konuşabiliyor olmak gerçek anlamda bir avantaj. Bugüne kadar Türkiye kriz zamanlarında denge politikasına devam ederek, Rusya'yı karşısına almaktan kaçınarak doğru bir politika izledi. Bundan sonra da bu role devam etmesi hem kendi güvenliği hem de bölgenin güvenliği açısından önemli. Arabuluculuk rolünü üstlenmesi, tahıl ihracatının başlamış olması, tarafların bir araya gelmesi adına çaba göstermesi ülke itibarı açısından önemli gelişmeler. NATO üyeliğinin kendisine sağladığı hareket kabiliyeti ile Rusya ile geliştirdiği ortak politikalar ülkenin savaş dinamiklerinde güvenlik alanı yaratmasına yardımcı oluyor. Karadeniz güvenliği için de Türkiye oldukça önemli bir aktör. Bu rolün altının daha etkin ve daha da kalın harflerle çizilmesi şart. Bu açıdan İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyeliklerine blokajın kaldırılması transatlantik ittifakın bütünlüğünün sağlanması açısından önemliydi. Türkiye'nin bölgenin ve Karadeniz güvenliğinin vazgeçilmez aktörü olduğunun vurgulanması gerekiyor. Uzun süredir NATO ile yaşadığımız sorunlar, Türkiye'nin karşısında durma tavrı kemikleşmiş üyelerin Türkiye ve NATO diye bir ayırım yaratmasına sebep oldu. Türkiye'nin de örgüte karşı sertleşen söylemleri kamuoyunun zihninde NATO'nun sorgulanmasına neden oluyor. Oysa şu gerçeği söylem düzeyinde de vurgulamakta fayda var. "Türkiye Avrupa'dır ve Türkiye NATO'dur." Kendimizi dışarda tutmak her şeyden önce ömrünü NATO stratejilerinin geliştirilmesine, Balkanlardaki NATO merkezlerinin açılmasına harcamış diplomatlarımızın emeklerine haksızlık olacaktır.

Büyükelçiler

Konferansı'nın bir diğer önemli teması dijitalleşme üzerinedir. Açılış konuşmasında

küresel ekonomideki değişimler, değişen tedarik zincirleri ve dijitalleşme vurgusu da vardı. Bu gelişmelerin stratejik rekabeti etkilediği ve etkileyeceği açık. Burada sorulması gereken ise gerçekten bu rekabete Türkiye'nin hazır olup olmadığı. Türkiye'nin bir dönemi daha ıskalayacak lüksü yok. Uluslararası sistemin tamamen değişmesi ihtimali ile karşı karşıyayız. Bu da alışkın olduğumuz neoliberal düzenin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hegemonyasının ve Batı bloğunun kontrol ettiği küresel ekonominin tüm dinamiklerinin değişmesi anlamına geliyor. Türkiye, bütün bu küresel meydan okumalara yeterince hazırlıklı girmezse dış politikadaki hedeflerini gerçekleştirme güçleşebilir. Bu nedenle dijitalleşme konusunda da yol kat etmek ya da "biz de varız"dan çok daha iyisini yapmak gerektiği aşıkâr. Küresel pandemi Covid-19 krizi Avrupa'nın tedarik zincirlerine bağımlılığını ortaya koyan bir kriz oldu ve bugün bile meşhur AB rekabetçiliğinin altındaki dinamit. Dünya ekonomisini bu gerçeklerle değerlendirmek dış politika amaçlarını kolaylaştıracaktır. Sürekli yaşadığımız krizler, aktörlerle sorunlar ve ekonomik kriz gibi iç politikadaki güçlükler, değişen dinamiklere karşı ön önlem alıcı atılımları baltalayabiliyor. Bu noktanın ıskalanmaması şart.

Sonuç

olarak konferansın odağı buhran çağında Türkiye'nin gerçekleştirdikleri ve sonrası için izleyeceği roldü. Bu çağ fırsatlar ve riskler sunuyor. Kalıpların dışında hareket etmeyi öğrenmek, hızlı, yapıcı, etkin bir aktör olma gerekliliğini beraberinde getiriyor. Oldukça zorlu güvenlik konuları ile ekonomik sorunların iç içe geçtiği, küresel enerji ve iklim krizlerinin yaşandığı, bölgesel çatışmaların arttığı, sınırların ilhak edilebildiği bir dönemdeyiz. Bildiğimiz taşlar ve alışkın olduğumuz sistem yerinden oynuyor. Böyle bir dönemde uygulanan her politikanın daha etkilisine, atılan her adımın daha güçlüsüne ihtiyaç var. Bu çerçevede sadece söylemek değil bağıra çağıra zihinlere kazımak gerekiyor: "Türkiye Avrupa'dır", "Türkiye NATO'dur", Türkiye Avrupa güvenliğinin ayrılmaz parçasıdır.

Sinem Ünaltdılar , Doç. Dr., Ege Üniversitesi

Sinem Ünaltdılar , Ege Üniversitesi öğretim üyesidir. 2002 yılında Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. Aynı sene Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 2005 yılında, yüksek lisans eğitimini "Çokuluslu Şirketlerin Uluslararası Aktörler Olarak Siyasi ve Ekonomik Rollerini" başlıklı tez çalışmasıyla tamamlamıştır. Doktorasını ise AB Çalışmaları alanında, 2011 yılında "Tony Blair Döneminde İngiltere'nin Transatlantik İlişkilerinin Avrupa Birliği Bütünleşme

Sürecine Etkisi” başlıklı doktora tez çalışmasıyla tamamlamıştır.

Bu yazıya atıf için: Sinem Ünaldılar, “Büyükelçiler Konferansı: Buhranlar Çağında Türk Dış Politikası ‘, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 25 Ağustos 2022, <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/08/25/elci/>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.